

**SPRAWOZDANIE
Z REALIZACJI W LATACH 2018-2019
„PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
POWIATU MIĘDZYRZECKIEGO
NA LATA 2018-2021”**

**Starostwo Powiatowe w Międzyrzeczu
Wydział Edukacji, Spraw Społecznych i Promocji**

Luty 2020

Obowiązek opracowania i wdrożenia programów opieki nad zabytkami wynika z art. 87 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U.z 2018 r., poz. 2067).

Szczegółowe cele powiatowego programu opieki nad zabytkami zawarte są w art. 87 ust. 2 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, należą do nich:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W świetle powyższych wytycznych, opracowano dokument przedmiotem, którego jest ochrona dziedzictwa kulturowego znajdującego się w granicach administracyjnych Powiatu Międzyrzeckiego.

Rada Powiatu w Międzyrzeczu uchwałą nr III.14.18 z dnia 17 grudnia 2018 roku przyjęła „Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Międzyrzeckiego na lata 2018-2021”. Program został ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego z dnia 7 stycznia 2019 r. poz.59

Realizując obowiązek wynikający z art. 87 pkt 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Zarząd Powiatu w Międzyrzeczu przedstawia sprawozdanie po upływie dwóch lat z realizacji programu za okres 2018-2019. W sprawozdaniu ujęto

działania podejmowane w celu ochrony dziedzictwa kulturowego na tym terenie, wynikające z przyjętych w Programie głównych celów priorytetowych, którymi są:

- I. Ochrona obiektów zabytkowych, których właścicielem jest powiat międzyrzecki.
- II. Powstrzymanie procesów degradacji zabytków i włączenie dziedzictwa kulturowego do systemu współpracy międzyinstytucjonalnej
- III. Promocja dziedzictwa kulturowego, jako czynnika budującego postawy społeczne.

Kierunki Powiatowego programu opieki nad zabytkami są realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, właścicieli oraz zarządców obiektów, organizacji pozarządowych, szkół i placówek oraz wydziały Starostwa Powiatowego w ramach zadań własnych.

Kierunki działań wpisujące się w założenia „Programu opieki nad zabytkami Powiatu Międrzeckiego”, zrealizowane w latach 2018-2019, przez Muzeum Ziemi Międrzeckiej im. Alfa Kowalskiego oraz instytucje współpracujące:

1. Ochrona i opieka nad obiektami zabytkowymi, których właścicielem jest powiat międzyrzecki.
 - a) W dniu 29 czerwca 2018 roku w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego podpisano umowę w sprawie wspólnego prowadzenia Muzeum Ziemi Międrzeckiej im. Alfa Kowalskiego przez Powiat Międrzecki i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Umowa została zawarta na okres od 29 czerwca 2018 roku do dnia 31 grudnia 2028 roku. Podpisanie umowy gwarantuje Muzeum stabilne warunki funkcjonowania oraz możliwość dalszego rozwoju.
 - b) W roku 2019 prowadzone były prace remontowo-konserwatorskie następujących obiektów:
 - remont dachu wraz z lukarnami budynku głównego Muzeum – dawna siedziba starostów międzyrzeckich,
 - remont pierwszej części dachu wraz z lukarnami budynku dawnej oficyny dworskiej.
 - c) Przygotowano dokumentację architektoniczną oraz program prac konserwatorskich elewacji budynku głównego Muzeum, w celu wykonania w 2020 roku prac remontowo-konserwatorskich elewacji tego obiektu.
 - d) W roku 2019 pełnej konserwacji zostały poddane trumienne kartusze herbowe Anny Katarzyny z Mielęckich Bukowieckiej oraz Heleny Kurnatowskiej, w łącznej ilości 10 szt. Obiekty wymagały złożonych zabiegów technicznych i estetycznych. W

pierwszej kolejności zostały oczyszczone z wtórnych lakierów zabezpieczających. Liczne pęknięcia mosiężnej, srebrzonej ogniowo blachy zostały za spoinowane miękkim lutem, a duże ubytki wypełnione wlutowanymi na styk łatami z dekoracją roślinną, zrekonstruowaną metodą repusowania.

W ostatniej fazie kartusze zostały punktowo posrebrzone metodą galwaniczną i zabezpieczone antykorozyjnie.

e) W roku 2019 zakupiono 2 534 szt. dedykowanych pudeł ochronnych i opakowań w celu ochrony zbiorów z działy historii sztuki, historii, etnografii oraz archiwum Muzeum.

d) W roku 2018 roku został wykonany trzeci etap prac konserwatorskich przy zabytkowych organach piszczałkowych w kościele po ewangelickim z 1834 roku w Międzyrzeczu, w parafii pw. Św. Wojciecha. W przygotowanie wniosku o dofinansowanie prac ze środków samorządu województwa lubuskiego zaangażowany był pracownik Muzeum.

e) W roku 2019 roku został wykonany czwarty i ostatni etap prac konserwatorskich przy zabytkowych organach piszczałkowych w kościele po ewangelickim z 1834 roku w Międzyrzeczu, w parafii pw. Św. Wojciecha. W przygotowanie wniosku o dofinansowanie prac ze środków samorządu województwa lubuskiego zaangażowany był pracownik Muzeum.

g) W ramach współpracy z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, w dniu 30 stycznia 2018 r. w Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego, wygłoszony został wykład przez dyrektora Muzeum, dot. historii Ziemi Międzyrzeckiej wraz z oprowadzaniem po Muzeum oraz zamku, dla uczestników Konwent Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków. W konwencji uczestniczyli m.in.: Pani prof. Katarzyna Zalaśńska Dyrektor Departamentu Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Pan Bartosz Skaldawski p.o. Dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie, Pan Robert Paluch wicewojewoda lubuski, Pani prof. Bogumiła Rouba Przewodnicząca Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Pan prof. Andrzej Koss z Międzyuczelnianego Instytutu Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki w Warszawie, Pan st. bryg. Andrzej Dobrzeniecki z Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie, Pan mł. bryg. Patryk Maruszak Lubuski Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej, a ponadto wojewódzcy konserwatorzy zabytków.

2. Promocja dziedzictwa kulturowego jako czynnika budującego postawy społeczne.

a) W roku 2019 pracownicy Muzeum przygotowali dokumentację zgłoszenia o uznanie zespołu zamkowo-muzealnego w Międzyrzeczu za Pomnik Historii. Dokument został przesłany za pośrednictwem i z poparciem Pana Wojewody Władysława Dajczaka do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

b) Dla uczniów szkół podstawowych oraz grup przedszkolnych z terenu powiatu międzyrzeckiego w roku 2019 zostały przeprowadzone lekcje muzealne w ilości 40 zajęć, dot. promocji dziedzictwa kulturowego tj. międzyrzeckiego zamku oraz kultury ludowej w oparciu o muzealne zbiory, w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Kultura Dostępna”.

c) W celu lepszego dostępu do dziedzictwa kulturowego jakim jest międzyrzecki zespół zamkowo-muzealny, w 2019 roku opracowano dokumentację techniczną na potrzeby rozwoju Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego. Przygotowana dokumentacja pozwoli w kolejnych latach na realizację prac w zakresie remontu i budowy dróg wewnętrznych, budowy parkingu dla potrzeb autobusów i samochodów osobowych, przebudowy ogrodzenia i bram parkowych, wykonania oświetlenia i monitoringu ciągów komunikacyjnych oraz parkingu dla autobusów i samochodów osobowych.

W latach 2018-2019 Specjalny Ośrodek Szkłono – Wychowawczy im. Marii Konopnickiej w Międzyrzeczu w ramach „Programu opieki na zabytkami” przeprowadził działania w zakresie ochrony obiektów zabytkowych, których właścicielem jest powiat międzyrzecki:

- okresowa kontrola stanu technicznej sprawności i przydatności obiektu budowlanego – 29.08.2019;
- przegląd i konserwacja podręcznego sprzętu gaśniczego oraz pomiary ciśnienia statycznego i wydajności w hydrantach wewnętrznych i zewnętrznych – 06/07.06.2019;
- przegląd techniczny instalacji gazowej 19.09.2019;
- kontrola przewodów kominowych 29.11.2019;
- pomiary rezystencji izolacji obwodów elektrycznych 10.02.2020;
- zabieg dezynsekcji gazowej fumigacji 06-22.07.2018 i 01-14.07.2019

Były to działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpożarowego prawidłowego stanu technicznego budynku.

W ramach realizacji „Programu opieki nad zabytkami” wykonano zabiegi pielęgnacyjne wewnątrz budynku należącego do Centrum Kształcenia Zawodowego

i Ustawicznego w Międzyrzeczu przy ul. Libelta 4, mającego status zabytku, w postaci doraźnych remontów pielęgnacyjnych. Prace polegały na odświeżeniu ścian w pomieszczeniach i uzupełnieniu tynków w miejscach ich degradacji.

Obiekt włączony jest do projektu termomodernizacji i po dokonanych analizach i oględzinach, wskazano elementy konieczne do realizacji w ramach częściowej restauracji obiektu i izolacji murów na poziomie gruntu.

W ramach kształtowania postaw społecznych i zachowań w stosunku do dziedzictwa kulturowego i historycznego, uczniowie branżowej szkoły I st. wykonali pod okiem instruktorów nauki zawodu Centrum, prace remontowo renowacyjne budynków muzeum w ramach współpracy międzyinstytucjonalnej. W ramach tejże współpracy uczniowie Centrum są zapraszani na wydarzenia kulturalne organizowane przez dyrekcję muzeum w Międzyrzeczu.

Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków pismem z dnia 26 listopada 2019 r. wydał decyzję w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa lubuskiego pod numerem L-96/C zabytek nieruchomy; stanowisko archeologiczne Chycina 19 wczesnośredniowieczny zespół osadniczy, w którego skład wchodzi wyspa wraz z relikdami dookólnych nabrzeży i pomostów oraz relikty przeprawy mostowej, o łącznej powierzchni 2,5 ha.

Ponadto Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków pismem z 06 marca 2019 r. wydał decyzję w sprawie wpisania do rejestru zabytków terenu przy kościele pw. Matki Bożej Rokitniańskiej w m. Rokitno. Na terenie, którego znajduje się kościół pw. Matki Bożej Rokitniańskiej, mur kurtynowy, brama ze schodami dawny cmentarz prepozytury cystersów oraz dawny cmentarz przykościelny.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach budżetu na 2019 r. udzielił Parafii Rzymskokatolickiej pw. Św. Trójcy w Goraju dotacji w wysokości 170.000,00 na pokrycie kosztów zadania *pn. Goraj, pw. Św. Trójcy (XVII w.): remont dachu – północna połąć nawy wraz z kruchtą – etap II.*

Również Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach budżetu na 2019 r. udzielił Parafii Rzymskokatolickiej pw. Św. Mikołaja w Skwierzynie dotacji w wysokości 340.000,00, przeznaczonej na pokrycie kosztów zadania *pn. Skwierzyna, kościół filialny pw. Najświętszego Zbawiciela (XIX w.): remont dachu.*

Zgodnie z art. 102. 1. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067, 2245, z 2019 r. poz. 730, 1696) społeczni opiekunowie

zabytków podejmują działania związane z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie oraz upowszechniają wiedzę o zabytkach. W 2019 roku, zarówno w ramach działalności związanej z funkcją Społecznego Opiekuna Zabytków, jak też w ramach organizacji pozarządowej działającej na terenie powiatu międzyrzeckiego Towarzystwo Historyczne Ziemi Międzyrzeckiej podjęto następujące działania w zakresie opieki i popularyzacji zabytków i dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu międzyrzeckiego:

marzec 2019:

- doroczna akcja (wiosenna) sprzątnięcia cmentarza katolickiego w Międzyrzeczu;

kwiecień 2019:

- akcja sprzątnięcia byłego cmentarza ewangelickiego w Trzcielu - THZM oraz klub seniora w Trzcielu;
- wykład w Bibliotece Miejskiej w Międzyrzeczu pt.: „Zabytkowa zieleń Ziemi Międzyrzeckiej” - prof. Marceli Tureczek Uniwersytet Zielonogórski;

maj 2019:

- sesja popularnonaukowa przy współpracy z Gminną Biblioteką Publiczną w Trzcielu pt.: "100 lat granicy polsko-niemieckiej 1919-2019" - prof. Tomasz Nodzyński Uniwersytet Zielonogórski, połączona ze zwiedzaniem dawnej granicy państwowej i budynków celnych w Trzcielu;

czerwiec 2019:

- doroczna sesja naukowa połączona z prezentacją wydawnictwa naukowego, recenzowanego pt.: „Ziemia Międzyrzecka w przeszłości” t. 17. Wydawnictwo realizowane wspólnie z Powiatem Międzyrzeckim obejmuje kilkanaście artykułów poświęconych zabytkom i historii Ziemi Międzyrzeckiej (powiat międzyrzecki). Od 2019 roku wydawnictwo jest realizowane zgodnie z Komunikatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 stycznia 2019 roku w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe;
- udział członków THZM (czynny wraz z referatami) w sesji naukowej organizowanej przez Muzeum w Sierakowie, poświęconej 100 Roczniczy podpisania Traktatu Wersalskiego;

październik 2019:

- sesja naukowa pt.: „Straty dóbr kultury w okresie II wojny światowej na terenach włączonych do Polski po 1945 roku”. Przedsięwzięcie organizowane przy udziale Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorzowie Wlkp. oraz Instytutu Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Wśród referentów byli następujące goście:

Prof. dr. hab. Wojciech Kowalski - Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Prof. dr. hab. Andrzej Sakson - UAM Poznań

Prof. dr. hab. Joachim Zdrenka - UZ

Dr hab. Anna Gerecka-Żołyńska, Prof. UAM - UAM Poznań

Dr hab. Marcei Tureczek, prof. UZ - UZ

Dr hab. Zbigniew Bujkiewicz - AP Zielona Góra

Mgr Kamila Domagalska - LWKZ Zielona Góra

W trakcie sesji podejmowano również kwestie strat zabytków na terenie powiatu międzyrzeckiego.

- doroczna akcja (jesienna) porządkowania cmentarza katolickiego w Międzyrzeczu;

listopad 2019:

- wykonanie bezpłatne na potrzeby parafii w Chociszewie specjalistycznej dokumentacji konserwatorskiej związanej z remontem spalonego kościoła w Lutolu Suchym oraz przygotowanie analizy dokumentów historycznych z kuli wieżowej (kapsuły czasu) (prof. Marcei Tureczek);

- digitalizacja pełnego nakładu czasopisma „Powiatowa” z okazji 20- lecia ukazywania się. Zadanie w ramach zachowania dziedzictwa wydawnictw prasowych Ziemi Międzyrzeckiej zostało wykonane przez THZM przy współpracy z Biblioteką Uniwersytetu Zielonogórskiego. Całość została udostępniona na stronie: zbc.uz.zgora.pl

Wszystkie działania THZM dokumentowane są w ramach strony internetowej [facebook.com](https://www.facebook.com) Dodatkowo podejmujemy działania w zakresie popularyzacji zabytków i przeszłości mikroregionu w ramach współpracy z Radiem Zachód ponadto przy współpracy z innymi instytucjami na portalach internetowych oraz na kanałach [youtube.com](https://www.youtube.com)

Podsumowanie

Sprawozdanie z dwuletniej realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami wskazuje, że w powiecie międzyrzeckim podjęto i zrealizowano szereg działań promocyjnych, które miały na celu popularyzację dziedzictwa kulturowego, osób zasłużonych w opiece nad zabytkami oraz ukazania cennych zabytków powiatu. Przystąpiono również do realizacji zadań zwiększających atrakcyjność miejsc zabytkowych dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. W 2018 r. Wydział Edukacji, Spraw Społecznych i Promocji zakupił kolejne 60 sztuk tabliczek, które w zależności od potrzeb przekazywane są gminom oraz właścicielom zabytków wymagających oznakowania obiektów zabytkowych w każdej gminie.

Uważamy, że należy jeszcze bardziej uściślić współpracę między gminami i prowadzić wspólną politykę ochrony zabytków, a wtedy realizacja założeń Programu opieki nad zabytkami z pewnością przyczyni się do zrealizowania zaplanowanych celów i spowoduje, że ochrona dziedzictwa kulturowego Powiatu Międzyrzeckiego będzie na wyższym poziomie.